

Зарубіжні авторські зібрання

Джек

Лондон

Буйний День

Харків
«Фоліо»
2020

БУЙНИЙ ДЕНЬ

ЧАСТИНА 1

РОЗДІЛ I

Вечір у «Тіволі» видався нудний. Відвідувачів у великій кімнаті з рубленими стінами було небагато. Біля довгого прилавка стояло півдесятка людей. Двоє з них доводили один одному, що помічніше від скорбуту — настій з ялинових голок чи цитриновий сік. Сперечалися вони змуджено і раз у раз похмуро замовкали. Решта заледве звертали на них увагу. Біля протилежної стіни стояли столи для азартних ігор. Цього вечора за ними було майже порожньо. Костей ніхто не кидав. Один тільки чоловік грав сам із собою у «фараона». Рулетка не крутилася, а круп'є стояв коло грубки, що аж гуготіла, до червоного розжарена, і розмовляв із молодою чорноокою жінкою, ставною й гожою з лиця. Від Джуно до Форту Юкону всі знали її під прізвиськом «Діва». За одним столом троє грало в покер, але на дрібні марки й без ніякого захоплення, бо не було глядачів. Крізь відчинені двері в задній стіні видко було, як у прибічній кімнаті три пари мляво танцюють під фортеп'яно та скрипку.

Проте Серкл-Сіті не був порожній та й грошей у ньому не бракувало. Як звичайно, там зібралися шукачі золота з Лосячого ручаю та з інших розсипищ. Літнє промивання дало людям чимало, і гамани в них повні були золотого піску та самородків. Клондайку тоді ще не було відкрито, і на Юконі нікому й на думку не спадало, що можна глибше копати та відігрівати мерзлий ґрунт вогнищами. Тому взимку роботи не було, й довгої полярної ночі люди ниділи мов у сплячці

по таких таборах, як Серкл-Сіті. Час їм стягався дуже поволі й нудно. Гамани розпирало золото, а єдину розвагу можна було знайти тільки по шинках. І все-таки в «Тіволі» цього разу було не людно. Діва, стоячи під грубою, позіхнула на весь рот.

— Як тут не розворушиться — піду спати, — сказала вона, звертаючись до Чарлі Бейтса. — Що там скоїлось у таборі? Повимерли, чи що?

Бейте полінувався навіть відповісти і понуро крутив собі далі цигарку. Ден Макдональд, власник «Тіволі» та всіх його ігор, один із перших шинкарів на горішньому Юконі, теж понуро перейшов кімнату й зупинився біля грубки.

— Помер хто, чи що? — спитала його Діва.

— Та начебто, — відповів шинкар.

— То, либонь, усі вони там перемерли, — зробила висновок Діва й ще раз усмак позіхнула.

Макдональд осміхнувся й кивнув головою. Він уже намірився був щось сказати, коли враз надвірні двері розчинилися навстіж і до хати вступив якийсь чоловік. Морозяне повітря, що повалило за ним, від тепла взялося парою; вона обгорнула його до колін, постелилася підлогою й розтанула біля грубки. Знявши з кілка віник, він пообмітав сніг із мокасинів та довгих вовняних панчіх. Прибулець здавався б високою людиною, якби йому назустріч не вийшов і не взяв його за руку височенний франко-канадець.

— Здоров був, Буйний Дню! — привітав вія прибулець. — Далєбі, радий тебе бачити!

— Здоров, Луї, коли це вас сюди занесло? Ходімо, вип'ємо та розкажеш мені все про Костяну річку. А, бодай вам, ну, здоров, здоров ще раз. А де ж твій товариш? Чом я його не бачу?

Від прилавка підійшов ще один здоровило і стиснув прибульцеві руку.

Олаф Гендерсон і француз Луї, що працювали вдвох на Костяній річці, були найдебеліші на весь край чоловіки, і новий гість, хоча тільки на півголови нижчий, здавався проти них недоростком.

— Здоров, Олафе! — сказав новий гість, що його названо Буйним Днем. — Тебе мені й треба, чуєш? Завтра мій день народження, і я думаю вас усіх повкладати! Чуєте? І тебе, Луї, теж не мину! У свій день народження я можу всіх вас поваляти! Чуєте? Ходім, Олафе, вип'ємо та й побалакаємо.

Від нового гостя в шинку неначе теплом війнуло.

— А, Буйний День! — скрикнула Діва, пізнавши його зразу, тільки-но він уступив у кімнату.

І похмуре Бейтсове обличчя раптом проясніло. Ден Макдональд попростував до трьох приятелів біля прилавка.

Разом із Буйним Днем у «Тіволі» враз повеселішало. Заворушилися буфетники, задзвеніли голоси, пролунав сміх. Скрипаль, визирнувши у двері, сказав піаністові: «Це Буйний День!» — і темп вальсу пожвавішав, танцюристи, ніби запалившись загальним настроєм, закрутилися немовби справді з охотою. Усі-бо здавна знали, що коли з'являвся Буйний День, ту ж мить зникала всяка нудьга.

Раптом обернувшись, він угледів молоду жінку, що стояла під грубкою й дивилась на нього палкими привітними очима.

— А, здорова була, Діво! — гукнув він. — Як ся маєш, Чарлі? Та що це з вами всіма скоїлось? Чого так понадималися всі, неначе труна не коштує тільки три унції? Ходімо, вип'ємо! Та ворухіться ж, непоховані мерці! Ідіть, труїться! Геть усі! Цей вечір мій! Я п'ю й гуляю! Завтра мені тридцять. Уже старість! Це останній вибух молодості! Друзі ви мені чи ні? Ну, горніть, горніть усі сюди! Стій, Девісе! — гукнув він до чоловіка, що встав був з-за фараонного стола. — Мені хочеться поспитати щастя. Побачимо, хто з нас двох сьогодні всіх частуватиме.

Буйний День вийняв із кишені важку торбинку із золотим піском і поклав її на карту.

— П'ятдесят! — коротко сказав він.

Девіс здав дві карти. Побила карта Буйного Дня. Він записав на папірці виграш, і вагар за прилавком зважив на п'ятдесят доларів піску та висипав його Буйному Дневі в торбинку.

Вальса в прибічній кімнаті дограно, і три пари танцюристів, а за ними й музики рушили до прилавка.

— Гей, горніть сюди! — гукнув Буйний День, угледівши їх. — Ідіть і вибирайте, чого душа бажає! Сьогодні мій вечір і така ніч, що трапляється не часто. Та йдіть же ви, сиваші та рибоїди! Кажу ж вам, це мій вечір!

— Препаршивий вечір! — докинув Чарлі Бейте.

— Правда твоя, синку, — весело погодився Буйний День, — вечір таки паршивий, а все ж це мій вечір! Я й сам паршивий старий вовк. Послухайте-но, як я вию!

І він справді завив вовком, завив, як самотній сірий вовк північних лісів, аж Діва здригнулась і затулила собі пальцями вуха. А за хвилину Буйний День уже вхопив її в обійми, вихором помчав у кімнату для танців і закрутився разом з іншими трьома парами у хвацькому вірджінському рілі.

Кімната ходором ходила від тупоту ніг, узутих у мокасини. Буйний День був осередком веселощів — він запалював усіх жартами та сміхом, і тієї пригніченості, що досі тут панувала, не стало й знаку.

З його приходом і саме повітря в «Тіволі» ніби змінилося, неначе пройнявшись його могутньою наснагою. Люди, що заходили з вулиці, зразу це відчували, і на їхні запитання, у чім річ, буфетники кивали головою на задню кімнату, відповідаючи значуще: «Буйний День гуляє!» Люди залишалися, і буфетникам додавалося роботи. Грачі так само віджили: незабаром усі столи були вже зайняті, і сухий стукіт марок та хурчання кульки на рулетці, одноманітні й безнастанні, навіть покривали гомін хрипких голосів, лайку та регіт.

Мало хто знав Елама Гарніша під іншим ім'ям, ніж Буйний День. Його прозвали так ще юнаком за звичай витягати товаришів з-під укриття зі словами: «Гей, уставайте! Уже буйний день надворі!».

Серед піонерів у цій далекій полярній пустелі, де всі люди були піонери, він був один із найперших. Декотрі, як-от Ель-Майо та Джек Макквещен, прийшли, щоправда, раніше за нього, але вони добивалися через Скелясті гори від Гудзо-

нової затоки, він же перший перейшов через Чілкут і Чілкет. Навесні 1883 року, дванадцять років тому, перебрався він вісімнадцятирічним парубійком із п'ятьма товаришами через Чілкутський перевал. А восени повернувся тільки з одним, решта четверо загинули в похмурій, на жодну карту не нанесеній пустелі. І ось уже дванадцять років, як Елам Гарніш шукав золота в присмерковому полярному краї.

І ніхто не шукав його так завзято й уперто, як він. Він виріс разом із цим краєм. Іншого він не знав. Цивілізація була для нього напівзабутий сон якогось далекого життя. Такі селища, як Сорокова Миля та Серкл-Сіті, здавались йому столицями, і він не тільки виріс із цим краєм, а й творив його, нехай ще напівдикий, разом з іншими творив його історію й географію. Ті, що йшли після нього, писали про його переходи й позначали на карті стежки, протоптані його ногами.

Герої не дуже схильні вихваляти героїство, але серед героїв цього краю Гарніша, хоч і зовсім ще молодого віком, шановано як найстаршого. Щодо часу — він прибув сюди раніше за них; щодо діла — ніхто не міг із ним зрівнятися; щодо витривалості — усяке знало, що він побив би найдужчого з них. До того ж його знано як людину сміливу, правдиву й чесну.

У всіх краях, де часто й легко важать життям і не дуже його бережуть, люди цілком природно, майже неминуче шукають розваги й спочинку в азартній грі. І на Юконі люди ставили на карту своє життя заради золота, а вигравши золото в землі, програвали його один одному. Елам Гарніш не був виняток. Вдачу він мав наскрізь чоловічу, завзяту, й інстинкт грача був у ньому дуже сильний. А в яку гру він мав грати, про те подбало саме життя.

Народився він на фермі в Айові. Батько його незабаром перебрався до Східного Орегону, й Елам пробув там усі свої дитячі літа серед золотих копалень. Він не знав у житті нічого, крім зятятої гри на великі ставки. Сміливість та витримка мають, звісно, чималу вагу в грі, але карти роздає велика богиня Фортуна. Чесна праця, що дає певний, але

нікчемний заробіток, нічого не варта. Справжні люди провадять велику гру, важать усім для всього, і взяти менше, ніж усе, для них означає програти. Отож, дванадцять років проживши на Юконі, Елам Гарніш тільки програвав. Торік, щоправда, на Лосячому струмку взяв він золота на двадцять тисяч доларів, і ще на стільки залишилось його там у землі, але, як сам казав, він повернув лише невеличку частку того, що ставив. Дванадцять років ставив він на карту своє життя, і сорок тисяч доларів — нікчемний виграш на таку ставку. Цих грошей вистачало тільки на те, щоб трохи випити та потанцювати в «Тіволі», перекалатати зиму в Серкл-Сіті та прохарчуватись наступний рік.

Юконці переробили старе прислів'я; вони казали: «Тяжко прийшло, легко пішло». Після танцю Елам Гарніш знову покликав усіх випити. За чарку платилось долар, а золото цінували за шістнадцять доларів унція; таких, що приймали запросини, було в шинку душ тридцять, і після кожного танцю Елам їх усіх частував. То був його вечір, і нікому не дозволялося за щось платити. Гарніш не був п'яницею, віскі мало невелику вагу в його житті. Він був занадто живучий, занадто дужий і чистий тілом та духом, щоб підпасти під владу алкоголю. У своїх мандрах краєм, із собачим запрягом чи в човні, він місяцями не пив нічого міцнішого за каву, а був і такий рік, коли й тієї кави не бачив. Але він мав товариську вдачу, а що на Юконі товариство можна було знайти тільки в шинку, то він і виявляв її в такий спосіб. Ще змалку він звик бачити в золотошукацьких селищах Заходу, що чоловіки розважаються лише так, і для нього то був єдиний спосіб поводитись у товаристві, іншого він не знав.

Дарма, що вбраний так самісінько, як і решта відвідувачів «Тіволі», він визначався з-поміж них. На ногах він мав мокасини з м'яко вичиненої лосячої шкіри, вишивані на індіанський взір намистинками. Штани на ньому були звичайні, а куртка — пошита з укривала. При боці теліпалися довгі шкіряні рукавиці, підбиті хутром. Юконським звичаєм, вони висіли на ремінці, перекинені йому через шийку. На голові

була хутряна шапка з піднятими навушниками й поворозками, що метлялись не зав'язані. Своїм худорлявим, довгастим обличчям, вилицями і ледь запалими щоками він дуже нагадував індіанина. Засмага на виду та гострий погляд чорних очей тільки збільшували цю подібність, хоч із його бронзової шкіри, та й з очей знати було, що він білий. Він показував більш, як на тридцять років, хоч водночас його чисто виголене лице без жодної зморшки здавалося хлоп'яцьким. Та він пережив і витерпів далеко більше, ніж пересічна людина, і це поклато на ньому якийсь невловний слід, що виказував його вік. Він жив простим і напруженим життям, і це жевріло у нього в очах, тремтіло в голосі й немовби завжди шепотіло навіть зі стулених уст.

Губи в нього були тонкі й щільно стискались над рівними зубами. Загнуті вгору кутики м'якшили їхню суворість, а дрібнесенькі зморшки в кутиках очей свідчили про веселу вдачу. Якби не ці необхідні якості, його натура, суттю своєю дика, була б жорстокою й немилосердною. Ніс був тонкий, гарний, із досить широкими ніздрями, ані завеликий, ані замалий, чоло трохи вузьке, але високе, опукле, прегарної форми. До індіанського тину знов же пасувало і його волосся — рівне, чорне, з тим полиском, що його дає тільки здоров'я.

— Буйний День, а свічки палить, — засміявся Ден Макдональд, коли з кімнати, де танцювали, бухнули покрики й регіт.

— І ніхто не потрапить цього так, як він, еге ж, Луї? — озвався Олаф Гендерсон.

— А так, — відказав Луї. — Хлопець — щире золото!

— І коли Господь Бог в останній день промиватиме його душу, — додав Макдональд, — йому доведеться чимало покидати лопатою в жолоб.

— Добре сказано! — промурмотів Олаф Гендерсон, захоплено дивлячись на старого шинкаря.

— Ай добре, — згодився й француз Луї. — Я так гадаю, що з цієї нагоди не гріх і хильнути.

ЗМІСТ

БУЙНИЙ ДЕНЬ	3
ЧАСТИНА 1	3
РОЗДІЛ I.....	3
РОЗДІЛ II.....	10
РОЗДІЛ III.....	20
РОЗДІЛ IV.....	34
РОЗДІЛ V.....	44
РОЗДІЛ VI.....	51
РОЗДІЛ VII.....	59
РОЗДІЛ VIII.....	65
РОЗДІЛ IX.....	76
РОЗДІЛ X.....	82
РОЗДІЛ XI.....	88
РОЗДІЛ XII.....	96
РОЗДІЛ XIII.....	102
ЧАСТИНА 2	107
РОЗДІЛ I.....	107
РОЗДІЛ II.....	113
РОЗДІЛ III.....	120
РОЗДІЛ IV.....	126
РОЗДІЛ V.....	133
РОЗДІЛ VI.....	141
РОЗДІЛ VII.....	148
РОЗДІЛ VIII.....	154

РОЗДІЛ ІХ	166
РОЗДІЛ Х	176
РОЗДІЛ ХІ	180
РОЗДІЛ ХІІ	187
РОЗДІЛ ХІІІ	193
РОЗДІЛ ХІV	199
РОЗДІЛ ХV	206
РОЗДІЛ ХVІ	218
РОЗДІЛ ХVІІ	225
РОЗДІЛ ХVІІІ	233
РОЗДІЛ ХІХ	245
РОЗДІЛ ХХ	253
РОЗДІЛ ХХІ	262
РОЗДІЛ ХХІІ	268
РОЗДІЛ ХХІІІ	277
РОЗДІЛ ХХІV	283
РОЗДІЛ ХХV	290
РОЗДІЛ ХХVІ	294
РОЗДІЛ ХХVІІ	301
ГРА	308
І	308
ІІ	314
ІІІ	324
ІV	328
VI	340